

CULTURA CUCUTENI, VIZA PE PASAPORTUL NOSTRU SPRE PATRIMONIUL CULTURAL UNIVERSAL

Marin Bianca Maria

Clasa a XI^a, Colegiul Sportiv "Nadia Comaneci" Onesti

Abstract: *The paper presents the various activities that have the task to removing from the crowd this "great civilization" as it was called the Cucuteni civilization at the Vatican. An important role was played by Dr. Romeo Dumitrescu, Romanian origin, settled in Canada, which was strongly influenced by Mircea Eliade.*

"Originea unui simbol pretuieste cat descoperirea unei dinastii de faraoni" afirma in 1936 cel mai mare istoric al religiilor, Mircea Eliade, intr-o pledoarie europeana pentru cultura Cucuteni pe care o considera cea mai spectaculoasa si mai veche cultura eneolitica din Europa. El stia despre Cucuteni ca este o civilizatie sincrona cu primele constructii ale piramidelor egiptene si de aceea considera ca trebuie sa fie atent cercetata si prezentata cu mai multa persuasiune mediilor culturale europene.

Acest vis a strabatut in istorie mileniul al II^{-lea}, dar a ramas doar in faza de proiectie, preistoria noastra ramanand ascunsa in spatele Cortinei de Fier, expertii occidentali avand la dispozitie putine obiecte si informatii.

Dupa 1989, speranta batea la fereastra mintii si sufletului istoricilor nostri. Sustinerea unor proiecte care sa dea un brand cultural identitar Romaniei s-a dovedit repede a fi doar un vis al unor cercetatori si specialisti care stiu dureros ce e suta de euro, intr-o lume a miliardarilor aparuti peste noapte, inculti sau ignoranti, dezumanizati de patima banului. Unii dintre ei sunt chiar colectionari de obiecte de patrimoniu (adevarate sau false), convinsi ca fac astfel o adevarata investitie financiara.

In ciuda faptului ca civilizatia Cucuteni a suscitad interesul unor institutii media planetare, precum National Geographic si Discovery, generand ipoteze istorice fascinante chiar si pentru neinitiati, statul roman a ramas nepasator fata de imperativul salvarii acestui tezaur in acele momente de confuzie si declin cultural ce au urmat dramaticului decembrie 1989.

Speranta a venit din Canada, prin doctorul Romeo Dumitrescu, cetatean canadian de origine romana, ce in 1980 absolvea medicina la Iasi. Dupa 2 ani, cu un deltaplan, a avut prima tentativa de a fugi din tara. S-a ales cu o fractura si... nu numai! In 1984 a reusit si a ajuns in Canada, unde a inceput o activitate prospera, devenind si colectionar de arta. Dupa revolutia din 1989, a revenit in tara. Intr-o zi, un dealar ocazional i-a adus cateva vase de ceramica. Iata ce marturisea: „Aveau ceva rudimentar, primitiv si totusi mi-am dat seama ca am in fata niste capodopere. Am intrebat ce-i cu ele. Atunci am auzit de Cucuteni pentru prima data. Dar cand am intrebat si de unde sunt, am ramas uluit: fusesera descoperite langa orasul Moinesti, unde m-am nascut! Mi s-a aprins o lumina in cap, am inteles atunci ca mi-am gasit misiunea vietii: sa inteleg aceasta cultura straveche, sa salvez siturile amenintate, s-o fac cat mai cunoscuta".

Il chema acasa "Soborul zeitelor" de la Isaia? (complex de cult format din 36 de piese, descoperit la Poduri-Dealul Ghindaru, la un km de casa parinteasca).

Nu marturisea oare poetul-filozof si filozoful-poet Lucian Blaga?

*"Inchis in cerul aceleiasi vetre
fac schimb de taine cu stramosii,
norodul spalad de ape subt pietre.*

*Seara se intampla mulcom s-ascult
in mine cum se tot revarsa
povestile sangelui uitat de mult.* (“Biografie”)

Obstacolele ce i s-au ivit in cale n-au fost putine si nici usoare. Pe unele le intelege. Rezerva mediului academic era inevitabila. Un intrus cu bani si relatii nu putea decat sa trezeasca suspiciuni printre arheologii institutelor de profil, specialisti buni, dar adesea lipsiti de mijloace si tot mai exasperati de amploarea crescanda a pradarii patrimoniului arheologic national. Dar pe masura ce faptele au inceput sa vorbeasca, contestatarii si-au domolit tonul. Pentru ca noile descoperiri sunt inregistrate in patrimoniul fundatiei si raman in proprietatea statului roman. Si pentru ca salvarea unui tezaur preistoric in momente de confuzie si declin cultural, cum se intampla acum in “*tranzitia*” noastra, era o prioritate.

In 1992, Romeo Dumitrescu a infiintat Fundatia “*Cucuteni pentru Mileniul III*”, pe care o conduce impreuna cu sotia sa, Emilia. Aceasta si-a axat activitatea pe studiul culturii cucuteniene abia dupa 2000.

Cultura Cucuteni si-a descoperit in aceasta fundatie protectorul de care avea nevoie pentru a putea prezenta, an de an, dovezile ei de mister, stranietate si valoare a ceramicii. Amintim cateva dintre obiectivele propuse de fundatie si partial realizate:

A cumparat 5 situri cucuteniene: „*Am aflat ca doua hectare de teren ticsite de ceramica de Cucuteni fusesera atribuite taranilor prin Legea 18, pentru a cultiva porumb. Le-am cumparat. Apoi am angajat personal calificat pentru a face sapaturi sistematice si a recupera cioburile salvate de sub rotile tractoarelor. Tineri arheologi si restauratori au asamblat deja sute de vase. Dar este de lucru acolo pentru zeci de ani*”. A finantat editarea unor carti de cercetare, reviste si cataloage dedicate acestei culturi si filmele documentare “*Nepotii lui Adam*” si “*Construite pentru a fi arse*”.

Si-a propus editarea unei enciclopedii a culturii cucuteniene, precum si realizarea unei pagini web special dedicata acestei civilizatii; sa deschida la Bucuresti un muzeu Cucuteni; sa faca publice rezultate primite de la laboratoare din Canada asupra amprentei luate de pe degetul mare al unui cucutenian.

Pentru a-si intretine pasiunea starnita de Cucuteni și cucutenieni, Dr. Romeo Dumitrescu investise din banii proprii, pana in 2007, peste 350.000 euro.

Cu inteligenta, el a intervenit in aplanarea luptei romano-ucrainiene pentru Cucuteni. Constientizand ca “*arheologia se globalizeaza*” si ca “*nu putem ramane pasivi*”, patruns de indemnul lui Mircea Eliade a inteles ca organizarea unor expozitii pe care sa le exportam strainatati era o oportunitate (mai ales ca ucrainenii organizasera o expozitie la Paris). Iata ce a urmat.

I. In perioada 16 sept – 30 octombrie 2008, la Palatul de Justitie al Vaticanului, a avut loc expozitia “*Cultura Cucuteni – Tripolje, straveche civilizatie a vechii Europe*”, realizata la initiativa presedintelui Fundatiei “*Cucuteni pentru Mileniul III*”, cu sprijinul financiar si logistic al Ministerului Culturii si Cultelor, in colaborare cu reprezentantii Ucrainei si Republicii Moldova. Pentru prima data de la descoperirea civilizatiei Cucuteni, in 1885, se realiza o astfel de expozitie care acoperea intreg arealul in care s-a manifestat. Concomitent, se realiza prima colaborare in domeniul istoric si cultural dintre Romania, Moldova si Ucraina.

Cele 643 de exponate (430 din Romania, 170 din Ucraina si 43 din Republica Moldova) povesteau lumii despre o civilizatie unitara extinsa pe aproximativ 350.000km², caracterizata printr-o puternica originalitate si cu un nivel de progres surprinzator pentru acea epoca, ce a dainuit cam 1200 de ani.

Mari personalitati din domeniul istoriei, arheologiei, istoriei religiilor, artei si-au marturisit fascinatia produsa de aceasta civilizatie ce, dupa unele ipoteze, ar fi leaganul

sumerienilor, daca nu chiar locul miticei Atlantida. Presa italiana a insistat pe misterele acestei civilizatii minunate, ce a trezit interesul lumii intregi.

2. In 2009, neoliticul din tara noastra a fost prezentat in cadrul expozitiei de la Olten, uimindu-i pe elvetieni. Savantii occidentali s-au declarat din nou fascinati de complexitatea si atributele stravechii culturi Cucuteni, si au recunoscut-o ca fiind leaganul civilizatiei europene. Cunoasterea acestor vechi civilizatii a atins o noua dimensiune odata cu traversarea Atlanticului.

3. In perioada 25 noiembrie 2009 – 25 aprilie 2010 Institutul de Studii ale Lumii Vechi de la Universitatea New York a gazduit expozitia intitulata “*Lumea Pierduta a Vechii Europe: Valea Dunarii 5000 – 3500 i. Hr.*”. In cadrul acestui exceptional eveniment cultural focalizarea s-a facut pe unele dintre culturile preistorice celebre din Balcani: Cucuteni, Hamangia, Boian si Gumelnita. Centrul de greutate se afla pe teritoriul tarii noastre – motiv pentru care 185 din cele 250 de artefacte proveneau din patrimoniul arheologic autohton, celelalte apartinand unor muzee din Republica Moldova si din Bulgaria. Exponatele au generat publicului american si mai ales lumii stiintifice un adevarat “*soc cultural*”, oferindu-le ocazia sa descopere pe viu o pagina aproape necunoscuta a istoriei mondiale: culturile neolitice din Valea Dunarii. Cultura Cucuteni, deja celebra datorita minunatei sale ceramici pictate, le-a oferit americanilor contactul cu una din cele mai rafinate culturi preistorice europene si poate chiar din lume. Acesta poate fi considerat momentul in care “*preistoricii*” nostri s-au apropiat de cucerirea intregii lumi.

Printre simbolurile stravechii civilizatii ce au uimit America doua sunt de o valoare artistica exceptionala. Este vorba despre cei doi “*Ganditori*” care au fost prezentati pentru prima data impreuna in cadrul aceleiasi expozitii – Ganditorul de la Hamangia si cel de la Tarpesti.

Ca vechime, “*Gânditorul*” de la Hamangia precede Piramida lui Keops (a cărei construcție a început, se pare, în prima jumătate a mileniului III î.e.n.), el făcând excepție epocii căreia aparține prin grija cu care a fost lucrat și prin multitudinea de simboluri pe care le transmite. În anul 2000, statueta de la Hamangia a fost desemnată, de către o comisie internațională, să fie unul dintre cele 10 artefacte ale culturii pământene care ar trebui să ne reprezinte planeta. Respectiv, “*Gânditorul*” ar trebui să fie unul dintre simbolurile care să fie trimise în spațiu pentru o eventuală întâlnire cu o civilizație extraterestră.

The New York Times a publicat la data de 1 decembrie 2009 in sectiunea Science, articolul intitulat „*A Lost European Culture Pulled from Obscurity*”(O cultura europeana pierduta scoasa din obscuritate) semnat de John Noble Willford. Autorul vorbeste, pe larg, despre aceasta pagina aproape necunoscuta a preistoriei europene si, de ce nu, chiar mondiale si considera expozitia drept „*scoaterea din obscuritate a unei perioade importante din istoria omenirii*”. Ea marcheaza primul contact direct al lumii academice si al publicului occidental cu culturile vechi din familiile Cucuteni – Hamangia – Vinca – Tripolie si precursorile lor.

Dr. Roger S. Bagnall, directorul Institutului de Studiere a Lumii Vechi, cunoscut specialist in arheologia egipteană, a marturisit: „*Pana acum foarte multi arheologi nu au zisera de aceste culturi ale Vechii Europe*”. Referindu-se la ceramica cucuteniana rafinata si viu colorata, a afirmat: „*La vremea aceea, cu siguranta, egiptenii nu faceau astfel de obiecte de olarii*”.

Se remarca faptul ca expozitia gazduieste exponate de o valoare inestimabila care atesta ca civilizatia a inceput la poalele Muntilor Carpati cu mult inaintea civilizatiei grecesti sau a celei romane. „*Inaintea gloriei care a fost Grecia si Roma, inainte chiar de primele orase ale Mesopotaniei sau a templelor de-a lungul Nilului,*

au trait in valea de jos a Dunarii si la poalele Balcanilor oameni care au fost primii in arta, tehnologie si comert la mare distanta”.

Dr Anthony, profesor de antropologie la Hartwick College din Oneonta, New York, și autor al volumului *"The Horse, the Wheel, and Language: How Bronze-Age Riders from the Eurasian Steppes Shaped the Modern World"* a fost și curatorul invitat al acestei expoziții, a declarat: „*La apogeu, în jurul anului 4500 î.H., Vechea Europă era unul dintre locurile cele mai rafinate și avansate din punct de vedere tehnologic din lume și prezenta multe din semnele politice, tehnologice și ideologice ale civilizației*”.

Intr-un fel, pentru cercetatorii americani si cei din spatiul vestic, istoria recenta a ridicat valul de pe misterele preistoriei. Spre deosebire de lumea stiintifica europeana, care are inca mari rezerve in acceptarea importantei stiintifice, dar si istorice a acestor culturi stravechi, savantii americani nu au nici un fel de probleme in recunoasterea pozitiei lor unice in istoria civilizatiei.

Demn de remarcat este si catalogul expozitiei, publicat de Princeton University Press. Este și primul compendiu în engleză al cercetărilor referitoare la descoperirile Vechii Europe. Cartea, publicată de dr Anthony împreună cu directorul asociat al Institutului pentru expoziții, Jennifer Y. Chi, include eseuri ale unor experți din Marea Britanie, Franța, Germania, SUA precum și din țările unde au existat cândva aceste culturi.

4. Preistoria din bazinul Dunarii de Jos a continuat sa patrunda in patrimoniul universal. La mai putin de o luna de la inchiderea expozitiei de la New York, pe 18 mai 2010, la Muzeul de Arta si Arheologie Ashmolean al Universitatii Oxford, a avut loc vernisajul expozitiei internationale *“The Lost World of Old Europe – The Danube Valley/ Lumea Pierduta a Vechii Europe – Valea Dunarii”*, deschisa pana la jumatatea lunii august 2010.

Cel mai vechi muzeu din Marea Britanie prezenta 175 de piese arheologice de valoare exceptionala din colectiile a 19 muzee romanesti, datand de acum mai bine de 6000 de ani (perioada neo-eneolitica care s-a dezvoltat intr-un spatiu axat pe valea Dunarii de Jos si delimitate de muntii Carpati si Balcani). Acestora li se adauga o serie de artefacte din aceeasi epoca provenind din colectiile Muzeului National de Arheologie si Istorie a Moldovei de la Chisinau si ale Muzeului Regional de Istorie de la Varna.

Structurata pe cateva teme cheie: figura umana in plastica neolitica, bunuri de prestigiu, case, gospodarii si comunitati, arta ceremoniala, ceramica, simbolurile precursora scrierii, expozitia a oferit publicului si specialistilor internationali ocazia sa descopere cele mai importante culturi neo-eneolitice dezvoltate in zona danubiano-carpatica: Vinca, Vadastra, Hamangia, Boian – Gumelnita, Precucuteni, Cucuteni, ramase aproape necunoscute pana astazi majoritatii istoricilor si arheologilor occidentali si nu numai.

O tema aparte, profund umana este reprezentata de „*Ganditor*”, fie el de la Cernavoda sau de la Tarpesti, piese cu unele similitudini vizibile in cazul unor artefacte descoperite in zona Cicladelor, capodopere ale artei preistorice cu un mesaj universal privind meditatiea. Atitudinea expresiva, profund contemplativa si interiorizata a Ganditorului de la Tarpesti demonstreaza o viziune ce trece dincolo de gandire. Modelatorul artist a stiut sa redea prin atitudinea corporala dreapta, prin lungimea deosebita a gatului si prin orientarea ferma a fetei puterea de control si stapanire prin spirit. Se sugereaza aspiratia spre cunoasterea intuitiva a unor legi profunde ale naturii, in legatura directa cu legile divine. Sete de cunoastere, intelepciune, iluminare launtrica. Perceperea frumosului in arta autentica preistorica trebuie strans legata de

nivelul real al evoluției launtrice a comunității la un moment dat. Arta autentică este patrunsa de fiorul misterios al inefabilului care, datorită profunzimii și complexității sale extraordinare, nu poate fi contemplat decât în tăcere.

Expoziția a oferit posibilitatea unei inedite redescoperiri a moștenirii culturale a civilizației vechii Europe, dar și a moștenirii culturale universale. Pe toată durata prezentei sale în Marea Britanie expoziția a beneficiat de un program de promovare culturală asociat de Ambasada României și de Ashmolean Museum în colaborare cu Institutul Cultural Roman din Londra și Fundația Ratiu – Centrul Cultural Roman din Londra.

5. În perioada 6 oct. 2010 – ianuarie 2011, la Muzeul de Artă Cicladica din Atena a fost deschisă expoziția *“The Lost World of Old Europe – The Danube Valley/ Lumea Pierdută a Vechii Europe – Valea Dunării”*, organizată sub auspiciile Ministerului elen al Afacerilor Externe.

Expoziția a reunit piese remarcabile datând din perioada mileniilor VI-IV î. Hr. descoperite pe teritoriul României, Bulgariei și Moldovei, dar și al Greciei, aparținând unor epoci aparent foarte îndepărtate în timp, neoliticul și epoca cuprului, dar dovedind începuturile civilizațiilor preistorice europene. Evoluția civilizației neolitice este marcată de influențe originare din lumea sudică, balcano-mediteraneană și demonstrează afirmarea unei sinteze culturale ce se extinde pe arii foarte vaste.

Exponatele au oferit posibilitatea reflectării asupra uimitoarei modernități (*“avant la lettre”*) a civilizațiilor preistorice ce au existat în zona danubiano-carpato-balcanică în urma cu mai bine de 7 milenii. În cadrul expoziției a fost amenajată o secțiune intitulată *“Relațiile dintre Grecia și Balcani în perioada neolitică”* pentru a sugera circulația valorilor, chiar și în timpuri preistorice, între regiunea Dunării de Jos și restul Peninsulei Balcanice.

6. Misterelor acestei *„civilizații minunate”* (cum a fost numită la Vatican) li s-a adăugat recent o enigmă încă neelucidată a istoriei. Cultura Cucuteni, creșterea superbilor ceramici pictate, s-a descoperit că are în China o *“sora gemă”* – cultura Yangshao. Este o frăție preistorică, întinsă peste spațiu și timp, pusă în valoare la Expoziția Mondială de la Shanghai. La 26 iulie 2011, ziua dedicată țării noastre, în *“Marul”* românesc, s-a deschis o expoziție consacrată culturii Cucuteni. Au fost expuse 14 dintre cele mai frumoase vase pictate care, dincolo de valoarea lor estetică, sunt doar câteva dintre cele care, în mod izbitor, prin forme, modele și culori se aseamănă cu ceramica pictată a culturii Yangshao.

Expoziția s-a realizat de Fundația *„Cucuteni pentru Mileniul III”* a doctorului Romeo Dumitrescu, cu ajutorul Ministerului de Externe, și colaborarea Complexelor Muzeale din Piatra Neamț, Iași și Botoșani. A fost completată de conferințe susținute atât de câțiva specialiști români care studiază cultura Cucuteni, cât și de omologi chinezi care au vorbit, în paralel, despre cultura Yangshao. Au fost proiectate secvențe din filmele documentare *„Nepoții lui Adam”* și *„Construite pentru a fi arse”*. S-au făcut demersuri pentru organizarea unei expoziții itinerante dedicată celor două culturi preistorice.

Sintetizând cele prezentate, putem concluziona că, în timp ce oamenii politici se chinuie să impună în lume un *„brand de țară”* al României, oamenii de știință specializați în arheologie au și realizat unul: *„Brandul Neolitic”*. Prin demersul expozițional internațional prezentat s-a demonstrat faptul că valoroasele piese arheologice aflate în colecțiile muzeale românești sunt argumente majore pentru promovarea imaginii țării noastre în lume, oferind un cadru concret pentru desfășurarea unor prestigioase activități internaționale de diplomatie culturală.